

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 16.

Måndagen den 8 juni.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande juni.

§ 2.

Herr statsrådet *Vennersten* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 93, angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnader för lånefonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri år 1915 m. m.;

nr 103, angående uppförande av ett vinterstall vid Norrlands artilleriregementes kasernetablissemang i Östersund m. m.; och

nr 109, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.

Dessa propositioner bordlades på begäran.

§ 3.

Föredrogs var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid:

till riksdagens särskilda utskott propositionerna:

nr 89, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 90, angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av åtskilliga kostnader för vissa nya byggnader vid armén; och

nr 91, angående ångpanneanläggning m. m. för Göta livgarde;

till jordbruksutskottet propositionen nr 92, angående överlåtelse till lantförsvaret av viss del av det till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län hörande utskiftet Helle;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 105, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbetaren vid Karlsborgs fästningsbyggnad K. A. Helge;

Andra kammarens protokoll vid senare riksdagen 1914. Nr 16. 1

nr 106, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetaren A. E. Öberg;

nr 107, angående pension å allmänna indragningsstaten åt arbetaren E. Svensson och arbeterskan Margareta Hagström vid ammunitionsfabriken å Karlsborg;

nr 108, angående pension å allmänna indragningsstaten åt handräkningskarlen vid Bohusläns regemente Edvard Olsson; och

nr 94, angående pension till vissa förmän och arbetare vid statens järnvägar;

till statsutskottet propositionerna:

nr 95, angående årligt understöd åt förre stationsinspektoren vid statens järnvägar Carl Edvard Jungbergs änka Ida Erika Jungberg, född Engströmer; och

nr 98, angående användandet av överskott å medel, som anvisats till stambanan genom övre Norrland;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 99, angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja tomter och områden från de under styrelsens förvaltning ställda fastigheter i Älvsborgs samt Göteborgs och Bohus län m. m.; och

nr 100, angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att bereda nuvarande tomträttshavare i Trollhättan viss förmån vid övergång till av Kungl. Maj:t medgivet nytt tomträttssystem;

till statsutskottet propositionerna:

nr 101, angående tillstånd för underläkaren vid Kristinehamns hospital, medicine kandidaten Axel Boo Erik Wahlström att söka och erhålla befattning såsom biträdande läkare vid statens hospital och asyler med förordnande tills vidare; och

nr 102, angående bidrag av statens järnvägars trafikmedel till svenska järnvägsmännens vilohemsförening samt till rekreationshemmet för Sveriges lokomotivmän;

till lagutskottet propositionen, nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884 m. m.; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 97, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om val till riksdagen den 26 maj 1909.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och hänvisades därvid till riksdagens särskilda utskott motionerna:

nr 174, av herr vice talmannen *D. Persson m. fl.*;

nr 175, av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*;

nr 176, av herr *Thorsson*;

nr 177, av herr *Thorsson m. fl.*; och

nr 178, av herr *Staafl m. fl.*

Vid föredragning härfpå av motionen, nr 179, av herr *Staaß* Vid remiss av motion nr 179.
m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 59, med förslag till värnpliktslag, yttrade:

Herr Kronlund: Herr talman, mina herrar! Då föreliggande motion är framburen av liberala partiets förtroenderåd och sålunda får anses angiva partiets mening i försvarsfrågan, ber jag att redan nu, innan motionen remitteras, få säga ifrån, att jag för min del icke kan obetingat ge min anslutning till denna motion, försävt densamma avser att vara ett uttryck för partiets oryggliga ståndpunkt i denna fråga och i enlighet med partiprogrammet.

Jag anser nämligen, att om över huvud taget en lösning av försvarsfrågan skall kunna åstadkommas vid denna riksdag, detta måste ske genom en samverkan mellan de två partier, som ha ett positivt program i frågan. Jag förutsätter därvid, att högern i huvudsak, i princip åtminstone, ansluter sig till regeringsprogrammet. Men skall över huvud taget ett dylikt samarbete lämna ett positivt resultat, går det efter mitt förmenande icke an att redan från början fastslå, att partiprogrammet anger den ovillkorliga, oeftergivliga ståndpunkten, det enda och det sista erbjudandet i försvarsfrågan. En sådan hållning är enligt mitt förmenande detsamma som att säga ifrån på förhand, att man icke vill vara med om att lösa frågan, såvida man icke själv får ensam bestämma, huru den skall lösas och det just i dess mest omtvistade del, nämligen beträffande övningstiden för infanteriet. Detta är ju en bland de allra viktigaste och de alla mest svårlösta frågorna inom hela vårt försvarsväsende, och det enda riktiga ögonmärket för denna frågas riktiga lösning är och bör naturligtvis uteslutande vara hänsynen till vad som är oundgängligen nödvändigt för att skapa en fältduglig armé. I detta avseende är att hoppas, att den blivande allsidiga utredningen inom försvarsutskottet skall giva oss en ledning för vår slutliga ståndpunkt i frågan. Jag anser nämligen, att det är lika oförsvärligt ur försvarssynpunkt, som det är meningslöst och grymt mot landets ungdom att nu, då vi skola lösa denna fråga för det hårda allvarets tider, lösa den så, att man, när faran kommer, sänder ut vårt lands ungdom med otillräcklig övning och otillräcklig träning för att möta en överlägsen fiende. Vår värnplikt bleve i sådant fall endast en förberedelse till ett ohyggligt människooftande, utan gagn och utan ändamål.

Jag har med vad jag sagt icke velat på förhand ingå på ett bedömande av de skäl, varpå det liberala partiprogrammet är uppgjort och vilka nu även äro återopade såsom skäl för den i enlighet med partiprogrammet utformade motionen. Jag är övertygad om, att många synpunkter tala för den delade linjen, men vad jag bestämt vill opponera mig emot är denna av det liberala partiets ledande män hävdade politiska doktrin om partiprogrammets oryggliga och orubbligt bindande kraft, att

Vid remiss av
motion nr 179.

(Forts.)

partiprogrammet sålunda skall på förhand absolut och i detalj bestämma den frisinna riksdaysmannens mening i denna fråga med uteslutande av varje annan mening, även om för densamma sedermera kunde frambaras absolut vägande skäl. Jag anser, att i så fall partiprogrammet blir ett förhandsbeslut i frågan ett förhandsbeslut fattat av en församling utanför riksdagen och utan att någon slags utredning ännu förekommit inom det sista och yttersta forum, som heter riksdagen och dess utskott. Riksdagsmannaupdraget blir i sådant fall endast ett imperativt mandat, som berövar riksdagsmannen hans frihet, och detta förefaller mig **ingalunda** något önskvärt från det frisinna partiets sida och kommer icke heller att bliva till lycka för vårt politiska liv. Det är emellertid glädjande, att i motionen uttalas en förhoppning om, att en allvarlig strävan för att giva försvarsfrågan en tillfredsställande lösning skall förefinnas å ömse sidor och däri ser jag åtminstone ett tecken på, att det även bjudes handen åt det andra partiet för att möjliggöra en tillfredsställande lösning.

Herr Bogren: Herr talman! Jag ber endast att få antecknad till protokollet min överraskning över vad jag här hört, enär den föregående ärade talaren vid det valmöte, som hölls inom vår gemensamma valkrets, då kandidater till det blivande valet uppsattes, förklarade sig helt och hållet vara ansluten till det liberala samlingspartiets program, särskilt rörande övningstidens längd, men förbehöll sig handlingsfrihet, för den händelse det från annat håll skulle kunna komma fram ett förslag med lägre övningstid än högst 280 dagar, då han ville skänka det sitt stöd.

Herr Palmstierna: Herr talman! I herr Kronlunds anförande, i vilket jag förgäves spanade efter en »sammanhängande linje», försökte sig herr Kronlund i förbifarten på en karaktäristik av socialdemokratiska partiets nyligen väckta motioner i försvarsfrågan. Jag må väl säga, att hans uttalande på mig gjorde det intrycket, att han näppeligen hade läst igenom dessa motioner, och jag vill därför blott hemställa till herr Kronlund att först göra detta, jag tror, att han då kommer att modifiera sitt omdöme om motionerna i fråga.

Herr Staaff: Herr talman! Jag vill blott i största korthet påpeka, att den liberala motionen icke innehåller några sådana politiska satser som dem, emot vilka herr Kronlund fann anledning att vid detta tillfälle inlägga sin gensaga; det kan han således spara, förmodar jag, till ett lämpligare tillfälle.

Jag vill vidare erinra herr Kronlund därom, att den nu sittande riksdagen är framgången ur val, som Kungl. Maj:t har förordnat, för att landets rösträttsägande medborgare må få tillfälle att uttala sina meningar uti försvarsfrågan. Dessa meningar äro nu uttalade. I vissa punkter är det klart, att de

preciserat sig mera, i vissa punkter ha de icke preciserat sig så mycket. Detta torde vara vad som ofta blir fallet, då en upplösning sker för att inhämta landets mening uti någon viss omfattande fråga. Det är således tydligt, att för den händelse man skall kunna tänka sig en lösning av försvarsfrågan vid denna riksdag, så bör det ske därigenom, att partierna uppsöka hos varandra de punkter, som äro mindre preciserade och se till, huruvida på dessa någon överenskommelse möjligtvis kan komma till stånd.

*Vid remiss av
motion nr 179,
(Forts.)*

I övrigt ber jag att få instämma med den ärade talaren, då han yttrade, att det vore både meningslöst och grymt att utsända landets ungdom i ett krig, för vilket den icke vore behörigen förberedd. I fall den ärade talaren vill ägna nödig tid åt att sätta sig in i det ämne, i vilket han nu kanske något opåkallat uppträtt, så tror jag, att han lätteligen skall finna, att den synpunkten har stått klart för det liberala partiet och att dess motion innebär betryggande förutsättningar för landets ungdom i detta avseende.

Herr Kronlund: Herr talman! Först skall jag be att få svara herr Bogren med några ord. Vid det valmöte, som han berörde, tillkännagav jag min ståndpunkt vara att under dåvarande förhållanden och under förutsättning, att den delade linjen gav den nödvändiga utbildningen för åstadkommande av arméns fältduglighet, anslöte jag mig till den delade linjen, men att jag på samma gång förbehöll mig min grundlagsenliga rätt att pröva alla de förslag, som uti förevarande fråga inkomme till riksdagen; och denna förklaring insände jag på begäran av deltagare i mötet till valkretsens frisinnade tidningar där densamma sålunda stått att läsa långt före valet, och därmed måste väl, åtminstone om man kan läsa svenska, förstås, att man även har rätt att pröva, om en annan linje erbjuder större fördelar för vårt försvar, och jag skall säga herr Bogren, att även om jag hade absolut och obetingat anslutit mig till frågan om den delade linjen, men det sedermera uti riksdagen visat sig, att den delade linjen icke fyllde de anspråk, som man härvidlag måste uppställa för att skaffa sig ett betryggande försvar, skulle jag anslutit mig till det förslag, som uppfyllde dessa fordringar, ty hänsynen till vad fosterlandets trygghet kräver sätter jag långt över hänsynen till partiprogrammet.

Herr Staaff säger nu, att inga sådana doktriner, inga sådana fastslagna dogmer, varom jag talat, finnas uti den nu omdiskuterade motionen; ja, det skulle glädja mig, om det visade sig, när frågan förekommer till slutligt avgörande, att det verkligen icke är så; men hela denna delade linjes förhistoria, vad visar den? Den delade linjen har icke haft något under ämbetsmannans ansvar avgivet militärt förord, har icke haft ett förord från ansvarigt militärt håll, den har icke blivit för-

Vid remiss av ordnad av försvarsberedningarna själva. Försvarsberedningarna motion nr 179. ha i princip tvärtom gått med på vinterlinjen, och ingendera av dessa vägar har inom försvarsberedningarna hunnit slutdebatteras eller slutligen utformas. Ändock går man att på ett möte, under ledning av våra frisinnaede beredningsmän, varav de flesta förut i princip gillat vinterlinjen, fastslå såsom en dogm denna delade linje, och man fastslog den så bestämt, att den som vågade tvivla på denna linjes berättigande, den som vågade åtminstone först vilja höra den andra motparten och se hela frågans utredning inom riksdagen, blev snart sagt ansedd såsom kättare eller avfälling från den allena saliggörande tron. Det är sannerligen den frihet, som i denna fråga bjudes oss, frisinnaede ledamöter i denna kammare, och det är detta jag velat protestera emot.

Herr Andersson i Milsmaden: I sanningens intresse vill jag säga ifrån vad som skedde vid ifrågavarande valmöte i Falköping. Där stod det häradshövding Kronlund fritt att välja, vilken linje han ville följa, men ett villkor uppsattes, nämligen att i den händelse han icke ville gå med på den delade linjen, fick hans namn icke förekomma på listan. Jag erhöll i uppdrag under resan till Falköping att framföra denna hemställan till honom, huruvida han ville binda sig vid att gå med på den delade linjen; ville han icke gå med därpå finge icke hans namn vara med på listan. Detta uppdrag fick jag på vägen till Falköping, och jag uppsökte då häradshövding Kronlund och fick det beskedet, att han gick med på den delade linjen.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att överlämna ifrågavarande motion jämte de i anledning av densamma nu avgivna yttrandena till särskilda utskottet.

Härefter remitterades

till särskilda utskottet motionerna:

nr 180 och 181, av herr *Staaff m. fl.*;

till lagutskottet motionen nr 182, av herr *Staaff m. fl.*;

till särskilda utskottet motionerna:

nr 183, av herr *Lundgren*;

nr 184, av herr *Gustafsson* i Örebro;

nr 185—187, av herr *Wijk*;

nr 188, av herr *Johansson* i Brånalt *m. fl.*;

nr 189, av herr *Molin* i Dombäcksmark;

nr 190, av herr *Rydén*;

nr 191, av herr *E. A. Nilson* i Örebro;

nr 192, av herr *Karlsson* i Mo;

nr 193, av herr *Åkerman* i Stockholm;

nr 194, av herr *Åkerman* i Stockholm *m. fl.*;

nr 195, av herr *Åkerman* i Stockholm; och

nr 196, av herr *Åkerman* i Stockholm *m. fl.*;

till lagutskottet motionerna:
 nr 197, av herr *Åkerman* i Stockholm;
 nr 198, av herr *Jönsson* i Revinge;
 nr 199, av herr *Karlsson* i Fjäl *m. fl.*; samt
 nr 200, av herrar *Lindhagen* och *Persson* i Norrköping;
 till särskilda utskottet motionen nr 201, av herr *Lindhagen*.

Härpå föredrogs motionen nr 202, av herr *Lindhagen*, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ett framträdande i den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning m. m.; och hemställde herr talmannen därvid att motionen måtte hänvisas till behandling av tillfälligt utskott.

Vid remiss av
 motion nr 202.

Ordet begärdes nu av

Herr *Lindhagen*, som yttrade: Herr talman! I denna motion har jag hemställt, att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts förslag till försvarsfrågans lösning ville i skrivelse anhålla, att Kungl. Maj:t måtte jämväl taga initiativ till ett målmedvetet framträdande uti den svenska utrikespolitiken för fredsfrågans lösning i hela dess vidd o. s. v. Jag har avfattat formuleringen så, därför att enligt min uppfattning hör denna sak i synnerligt hög grad just till det särskilda utskottets behandling, ty jag föreställer mig, att detta utskott bör syssla med sådant, som är ägnat att skapa ett fredstillstånd för landet. Och då jag har den uppfattningen, att intet är mera ägnat att göra detta än ett målmedvetet framträdande på fredsfrågans område, så tror jag, att en sådan sak som denna skulle fylla en alldeles särskild lucka med hänsyn till de ämnen, som hänskjutits till det särskilda utskottet.

Emellertid — med kännedom om de formella synpunkter, som i allmänhet göra sig gällande inom riksdagsarbetet i fråga om ärendenas sortering till utskotten — har jag ingen utsikt till att så riktiga och sakliga synpunkter skola vinna beaktande, utan får jag böja mig för övermakten och har därför intet yrkande att göra.

Vidare anfördes ej. Kammaren beslöt att remittera ifrågavarande motion till sitt femte tillfälliga utskott.

Slutligen hänvisades:

till särskilda utskottet motionen nr 203, av herr *Holmdahl m. fl.*;
 till lagutskottet motionen nr 204, av herr *Liljedahl*;
 till kammarens andra tillfälliga utskott motionen nr 205, av herr *Liljedahl*;
 till kammarens tredje tillfälliga utskott motionen nr 206, av herr *Molin* i Dombäcksmark; samt
 till kammarens första tillfälliga utskott motionerna:
 nr 207, av herr *Kronlund*; och
 nr 208, av herr *Wijk*.

§ 5.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Lindman*, nr 209, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utvisande av utländska mormonagenter m. m.;

herr *Nilsson* i Kristianstad, nr 210, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående stadgande av skatteplikt till stat och kommun för vissa därifrån nu fritagna utläningar m. m.;

herr *Wedin*, nr 211, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tryggare bostadsförhållanden vid inträdande ålderdom för arrendatorer, som avses i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne;

herr *Olsson* i Berg *m. fl.*:

nr 212, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändrat förfarande vid försäljning av kronodomäner; och

nr 213, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i godstrafik m. m. vid statens järnvägar å sön- och vissa helgdagar;

herr *Lindhagen*, nr 214, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till befordrande av vänskapliga förbindelser mellan Sverige och Ryssland; samt

herr *Palmstierna*, nr 215, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om beredande genom statens försorg av studielån åt mindre bemedlade studenter.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 6.

Upplästes första kammarens protokollsutdrag, nr 67, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut i anledning av andra kammarens inbjudning att tillsätta ett särskilt utskott för behandling av vissa motioner i nykterhetsfrågan m. m.

Detta protokollsutdrag bordlades på begäran.

§ 7.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 11, till Konungen, angående av riksdagen beslutad ändring av § 12 riksdagsordningen.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7,45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.